

Ärende: VN/10343/2024

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till skärgårdslagen

Lausunnonantajan lausunto

Sammanfattning av era kommentarer för att utarbeta ett sammandrag av utlåtandena

Paraisten kaupunki kannattaa nykyaikaistetun puitelain kokonaisuutta, jossa lain tavoite on muotoiltu selkeämmin ja jossa asetetaan tiukemmat vaatimukset saariston erityispiirteiden huomioon ottamisesta päätöksenteossa. Suomen suurimpana saaristokuntana Paraisten kaupungilla on merkittäviä kustannuksia lisääviä tekijöitä palveluverkossa, jota saariston pysyminen elinvoimaisena edellyttää. Perus- ja hyvinvointipalvelujen sekä pelastuspalvelujen tarjoaminen saaristossa tavalla, joka mahdollistaa sekä nuorempien että vanhempien arjen, on elävän saariston perusedellytys.

Lakiesityksestä puuttuu riittävän selkeä vastuun määrittely hyvinvointialueen velvoitteista saaristossa, koska 6 §:n lauseen "[...] hyvinvointialueiden on huolehdittava siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioon ottaen" väljä tulkinta voi mahdollistaa ratkaisuja, jotka vaikeuttavat saariston asukkaiden elämää merkittävästi. Lähestulkoonkaan kaikki palvelut eivät voi olla digitaalisia, ja päätösten siitä, missä palveluja tarjotaan, tulee perustua oikeiden palvelujen tarjoamiseen oikeassa paikassa ottaen huomioon matka-ajat ja maantieteellinen hajanaisuus.

Suomen suurimpana ja yhteyksien, asuttujen saarten määrän ja palvelurakenteen osalta olosuhteiltaan monimuotoisimpana saaristokuntana Paraisten kaupunkia voidaan hyvin käyttää testialueena tehtäessä saaristoon vaikuttavista päätöksistä lain edellyttämiä vaikutusten arviointeja. Jos jokin toimii meidän saaristokaupungissamme, se toimii myös vähemmän monimuotoisissa saaristo-olosuhteissa.

Era kommentarer om 1-2 § och motiveringen till dem

1 §: Paraisten kaupunki kannattaa lakiluonnoksen 1 §:ää. Lain tavoitteen määrittely kuvastaa laajasti asioita, jotka ovat edellytyksiä elävälle saaristolle: elinvoima + asumisen edellytykset,

kulttuuriperintö ja luontoarvot. Paraisten kaupunki haluaa samalla korostaa, että lakivalmistelun perusteluissa todetaan, että saaristolain tavoitteena on luoda edellytykset saariston elinvoiman vahvistamiselle ja saaristossa asumisen edellytysten kehittämiseksi. Jotta tämä saadaan vietyä lakiin oikein, ei kirjaus ”luoda edellytykset [...] saaristossa asumiselle” riitä, vaan tekstin tulisi kuulua seuraavasti: ”luoda edellytykset [...] saaristossa asumisen mahdollisuuksien kehittämiseksi”. Tästä voi helposti tulla ei pelkästään vivahdekysymys, vaan ratkaiseva asia sen kannalta, vähentyvätkö vai kehittyvätkö saaristoon tehtävät panostukset ja miten Suomen saaristo selviytyy tulevaisuudessa.

2 §: Paraisten kaupunki kannattaa 2 §:ää, mutta ehdottaa, että perusteluissa kuvataan selvemmin, miten viranomaiset käytännössä varmistavat saaristonäkökulman valmistelussa ja ohjauksessa (esim. yhteiset ohjeet 9 §:n mukaiseen saaristovaikutusten arviointiin). Muuten on olemassa vaara, että pykälästä tulee yleinen periaate, jolla ei ole todellista vaikuttavuutta.

Era kommentarer om 3-6 § och motiveringen till dem

3 §: Paraisten kaupunki pitää hyvänä ja toivottuna, että määritelmää täsmennetään ja että se sidotaan SYKE:n luokitukseen. Paraisten kaupungille on tärkeää, että luokitus, joka kuvastaa aikaisempia yrityksiä paremmin saaristo-olosuhteista aiheutuvia todellisia kustannuksia (vesiesteet, riippuvuus liikenneyhteyksistä, pienimuotoisuus, matka-ajat, kausivaihtelu), ohjataan jatkossa käytettäväksi valtionosuuksien taloudellisessa kohdentamisessa. Asiaankuuluvissa tapauksissa on myös tärkeää tuoda esiin, että on olemassa saaria, joilla on vakituista asutusta, mutta joille ei ole lainkaan yhteysalusliikennettä. Paraisten kaupungin 104:sta ympäri vuoden asutusta saaresta 13:lla ei ole yhteysalusliikennettä.

4 §: Pykälässä luetellaan nimenomaisesti kriteerit (asukkaiden määrä/osuus + liikenneolot + peruspalvelujen saannin vaikeus) saaristokuntien määrittämiseksi. Ehdotamme, että perusteluissa alleviivataan, että ”liikenneolot” saaristossa tarkoittavat käytännössä matka-aikaa ja ympärivuotista luotettavuutta (mukaan lukien kelirikko), ei kilometrejä.

5 §: Huomaamme, että saaristoisuuspisteisiin sisältyvät sekä vakituiset asukkaat että kausiasukkaat sekä saariston pinta-ala ja saaristoluokkien ilmentymät, ja kannatamme tätä. Oikeudenmukaisten tulosten saamiseksi kausiasukkaiden määrä tulee mitata luotettavilla indikaattoreilla (esim. henkilövuorokausilla), muutoin on olemassa vaara, että määrä aliarvioidaan alueilla, joilla monipaikkaisuus on vahvaa.

6 §: Pykälän tavoitteen osalta esityksessä todetaan, että palvelujen saatavuuteen saaristossa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Pykäläluonnosta voidaan tulkita huomattavasti mielivaltaisemmin. Paraisten kaupunki toivoo pykälää tarkistettavan niin, että siinä mainitaan nimenomaisesti saaristossa sijaitsevat palvelut niin, että matka-ajat ja saavutettavuus otetaan huomioon palvelujen suunnittelussa ja palveluja koskevassa päätöksenteossa. Palveluja ei saa keskittää eikä sijoittaa niin, että palvelujen sijainnista tulee käytännössä kynnyksikysymys saaristoon asumaan jäämiselle tai saaristoon muuttamiselle. Myös kieliasiat on otettava huomioon palveluja suunniteltaessa.

Pykäläluonnoksessa mainitaan vain asukkaiden palvelut. Sekä matkailijoista että osa-aika-asukkaista syntyvä huomattavan paljon suurempi ihmispaine huippusesongin aikana rasittaa hyvinvointialueen palveluista taloudellisesti erityisesti pelastustointia. Toimintojen turvaamiseksi sekä varautuminen että pelastuspalvelut on sovitettava asukasmäärän lisäksi tähän moninkertaiseen ihmismäärään. Muiden kuin vakituisten asukkaiden määrä vaikuttaa merkittävästi myös kunnan palvelujen, kuten vesihuollon, vedenpuhdistuksen ja puhtaanapidon, tarpeeseen.

Pykälässä ei mainita digitalisaatiota. Erityisesti digitaalisina hyvin toimivien hyvinvointipalvelujen digitalisointi voi olla myönteistä kehitystä sopivien palvelujen saavutettavuuden kannalta. Saariston mobiili- ja tietoliikenneyhteyksien varmistamisen tulee samanaikaisesti olla prioriteetti, joka sisällytetään lakiin eksplisiittisesti sen takaamiseksi, että asuminen ja työn tekeminen saaristossa toimivat myös peruspalvelujen digitaalisen kehityksen jatkuessa.

Era kommentarer om 7-8 § och motiveringen till dem

7 §: On myönteistä, että laki selventää valtion vastuuta ja että reittien/liikennöintialueiden suunnittelussa on kuultava asianomaisia kuntia ja hyvinvointialueita sekä saaristoasiain neuvottelukuntaa. Paraisten kaupungille kuulemisvaatimus on keskeinen, ja on tärkeää, että perusteluissa todetaan, että kuulemisen on tapahduttava varhaisessa vaiheessa (ennen palvelutasojen lukitsemista) ja että vaihtoehdot dokumentoidaan.

Paraisten kaupunki vastustaa yhteysalusliikenteen maksuja. Nämä yhteydet ovat monille asukkaille, yrityksille ja matkailijoille ainoa tai selvästi tärkein mahdollisuus liikkua saaristossa. Maksujen käyttöönotto merkitsisi lisäkustannusta saaristossa asumiselle, työskentelylle ja matkailulle.

Maksut ovat siten vaarassa olla ristiriidassa liikkumisvapauden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden kanssa sekä heikentää saariston elinvoimaa ja saavutettavuutta. Paraisten kaupunki katsoo sen vuoksi, että yhteysalusliikenteen on oltava maksutonta kaikille.

Esitetyllä yhteysalusliikenteen maksuja koskevalla säännöksellä voi olla tuhoisia vaikutuksia saariston elinvoimalle, ellei saaristoa kuulla. Mikäli maksumahdollisuus sisällytetään lakiin, tämänhetkistä esitystä, jonka mukaan yhteysalusliikenteen maksuista voidaan säätää liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella, tulee muuttaa niin, että maa- ja metsätalousministeriötä ja sen saaristoasiain neuvottelukuntaa tulee kuulla ja että ne tulee osallistaa työhön.

8 §: Kannatamme varautumisvelvollisuutta ja voimaantuloa 1.7.2027. Pykälässä määritellään, että varautumisvelvollisuus koskee 7 §:ssä tarkoitettuja palveluja. Paraisten kaupunki haluaa tässä yhteydessä alleviivata, että huippusesongin aikana voimakkaasti kasvava ihmispaine merkitsee paljon laajempaa varautumistarvetta kuin vakituisten asukkaiden määrä itsessään ja että varautumisvelvollisuudessa on otettava huomioon myös tämä paine. Huoltovarmuus on suhteutettava ja rakennettava niin, että se toimii kaikissa tilanteissa.

Era kommentarer om 9-10 § och motiveringen till dem

9 § ja sen vaatimustaso voivat muodostua saariston kannalta avainasiaksi. Paraisten kaupunki kannattaa esityksen sisältöä, mutta katsoo, että lain tulee saaristoisten hyvinvointialueiden osalta ei

pelkästään ehdottaa, vaan myös vaatia ”saaristovaikutusten arviointia” sekä saaristolautakuntaa tai muuta toimielintä pakollisina. Saaristoon vaikuttavien päätöksentekoprosessien viemisen kansallisen saaristoasiain neuvottelukunnan kuultavaksi tulee olla luonnollinen osa valtion viranomaisten työtä.

Koska saariston kieliolosuhteet ovat erityiset, on tärkeää, että hyvinvointialueet arvioivat päätöksensä vaikutukset sekä ruotsin- että suomenkielisiin palveluihin.

10 §: Kannatamme sitä, että saariston erityisolosuhteiden tulee voida nostaa muiden tukiohjelmien tukitasoja. Paraisten kaupungille on tärkeää, että tällä todella on käytännön vaikuttavuutta. Ehdotamme, että 13 §:n tilannekuvassa tulee esittää, miten eri tukivälineet (maaseutu, alue/rakenne, yritystuet) kohdentuvat saaristoon ja eriytetäänkö tukitasoja käytännössä.

Era kommentarer om 11-12 § och motiveringen till dem

11 §: Kannatamme lakiluonnoksen tuomaa selvennystä ja kytkemistä alueidenkäytön suunnitteluun ja korostamme, että pykälän tulee käsittää saariston toimintojen kannalta ratkaisevat vesialueet, satamarakenteet ja reitit.

12 §: Kannatamme laajentamista niin, että avustusta voidaan käyttää myös perinteisiin kulttuuriympäristöihin (rakennukset/rakennelmat). Paraisten kaupungille on tärkeää, että avustus on käytännössä käyttökelpoinen pienissä saariyhteisöissä: selkeät kriteerit, kohtuullinen omarahoitusosuus ja mahdollisuus useampivuotisiin kokonaisuuksiin.

Era kommentarer om 13-14 § och motiveringen till dem

13 §: Paraisten kaupunki kannattaa tilanne- ja kehitysraportointia tärkeänä välineenä lain tavoitteiden toteutumisen seurannassa. Konkreettisiin mittareihin on sisällytettävä esimerkiksi seuraavat: (1) todellinen väestömäärä/henkilövuorokaudet (vakituiset asukkaat ja osa-aika-asukkaat), (2) keskeisten palvelujen saatavuus (matka-aika + digitaalinen saavutettavuus), (3) paikan päällä sijaitseva palveluverkosto (terveydenhuollon, vanhustenhuollon, pelastustoimen, koulun ja muiden peruspalvelujen läheisyys) ja (5) elinkeinotoiminnan kehitys ja kausivaihtelut. Jotta tilannekuva voisi osoittaa tosiasialliset muutokset ja mahdollistaa vertailun, mittareiden tulee olla kaikille samat ja mittareiden laatiminen tulee antaa saaristoasiain neuvottelukunnan tehtäväksi.

Paraisten kaupungille on tärkeää, että tilannekuva on valtion uudistusten yhteydessä tehtäviin todellisiin päätöksiin (esim. rahoitus, palvelut, varautuminen) vaikuttava ohjausväline eikä jää irralliseksi raportiksi. Lain 2 §:n johdosta tilannekuvan tulee osoittaa, mitkä viranomaiset ovat tehneet mitään ja mitä vaikutuksia sillä on saaristoon.

14 §: Paraisten kaupunki kannattaa kirjausta parlamentaarista neuvottelukunnasta ja haluaa korostaa, että kirjauksen ”eri saaristoalueiden edustus otetaan huomioon kokoonpanossa” on tarkoitettava vahvaa edustusta suurista saaristokunnista, jotka koostuvat kokonaan saaristosta.

Ehdotamme myös, että neuvottelukunnan rooli 9 §:n mukaisissa kuulemisissa konkretisoidaan niin, että neuvottelukunnasta tulee todellinen lausunnonantaja valtion valmistellessa merkittäviä saaristoa koskevia asioita. Neuvottelukunnan sihteeristön sisällyttäminen lakiluonnokseen on tärkeä kehitysaskel, koska sihteeristön rooli konkreettisessa saaristotyössä on tärkeä.

Era kommentarer om konsekvenser (kapitel 4.2 Huvudsakliga konsekvenser)

Kunnat: Esityksessä todetaan, ettei sillä ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, mutta haluamme kuitenkin korostaa seuraavaa: Paraisten kaupungille saaristo-olosuhteet ovat merkittävä rakenteellinen kustannuksia lisäävä tekijä kunnan ydintehtävissä (koulutus, varhaiskasvatus, infrastruktuuri). Tämän vuoksi on ratkaisevan tärkeää, että saaristokuntastatuksen ja korotetun valtiosuuden mahdollistava järjestelmä toimii jatkossakin ja että kriteerejä ei heikennetä myöhemmin tehtävällä uudistuksella.

Hyvinvointialueet: Merkittävin välitön taloudellinen muutos koskee saaristoisten hyvinvointialueiden rahoitusta (saaristoisuuspisteet). Kannatamme kausiasukkaiden huomioon ottamista, mutta alleviivaamme sitä, että mittauksen on oltava läpinäkyvää ja perustuttava vankkaan tietoon. Esityksessä ei sen tämänhetkisessä muodossa säädetä riittävän voimakkaasti, että fyysiset peruspalvelut lähellä saariston asukkaita tulee turvata. Palvelujen digitalisointi voi monissa tapauksissa olla myönteistä, saavutettavuutta lisäävää ja kustannuksia vähentävää kehitystä, mutta voi toisissa tapauksissa aiheuttaa ylitsepääsemättömiä esteitä ja merkittävällä tavalla vähentää halua ja mahdollisuuksia asua saaristossa. Peruspalvelujen digitalisointia ei voida toteuttaa, ennen kuin saaristoon on varmistettu toimivat tietoliikenneyhteydet.

Voimassa olevan saaristolain valtion työpaikkojen säilyttämistä saaristossa koskevan 7 §:n poistamisella voi olla erittäin kielteinen vaikutus. Poistamisen sijaan pykälää on täsmennettävä niin, että siihen sisältyvät selvästi hyvinvointialueiden työpaikat muun muassa terveydenhuollossa, vanhustenhuollossa sekä pelastustoimessa.

Elinkeinotoiminta: 10 §:llä voi olla myönteisiä vaikutuksia, jos tukivälineet käytännössä eriyttävät saariston tukitasoja ja lisäävät toisin sanoen elinkeinotoiminnan tukimahdollisuuksia saaristossa. Peräänkuulutamme 13 §:n mukaista seurantaa.

Ympäristö ja kulttuuri: 12 §:llä voi olla myönteisiä vaikutuksia kulttuuriympäristöihin ja luonnonsuojeluun Paraisilla, jos hakuprosessi on riittävän joustava.

Era kommentarer om allmänna motiveringarna (kapitlen 1-12, bortsett från kapitlen 4.2 Huvudsakliga konsekvenser och 7 Specialmotivering)

Paraisten kaupunki kannattaa yleisperusteluja, joiden mukaan saaristo toimintaympäristönä on muuttunut (monipaikkaisuus, turvallisuus/varautuminen, digitalisaatio) ja lakia on nykyaikaistettava.

Era kommentarer om utkastet till statsrådets förordning om skärgårdsdelegationen

Uusi asetus selkeyttää hyvin neuvottelukunnan työskentelyä. Paraisten kaupungille tärkeää on 3 §:n (tehtävät) sisältö: että neuvottelukunnan tehtäviin kuuluu selkeästi seurata lain vaikuttavuutta kuntien ja hyvinvointialueiden palveluihin sekä tukivälineisiin.

Kannatamme sitä, että jäsenmäärä voi olla jopa 15 (laajempi edustus), ja haluamme korostaa, että edustuksessa tulee ottaa huomioon edustajien edustaman saariston koko myös käytännössä niin, että esimerkiksi niiden suurten saaristokuntien, jotka koostuvat kokonaan saaristosta, äänellä ei ole vaaraa jäädä vähemmistöön.

Ehdotamme, että asetuksessa/työjärjestyksessä voitaisiin selventää, miten kunnat voivat tehdä aloitteita neuvottelukunnalle ja miten neuvottelukunnan lausunnot sidotaan valtion valmisteluihin (esim. 9 §:n kuulemiset ja 13 §:n tilannekuva).

Palmroos Petra
Pargas stad

Donner Benjamin
Paraisten kaupunki - kaupunginhallituksen puolesta, saaristopäällikkö
Benjamin Donner benjamin.donner@parainen.fi